

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:5 – Sayı:16 - Mayıs 2021

koynunda büyüdük

ERVING GOFFMAN’IN BENLİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE İZLENİM YÖNETİMİ VE KİŞİLERARASI İLETİŞİME ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE EFFECT OF ERVING GOFFMAN’S IMPRESSION MANAGEMENT AND INTERPERSONAL COMMUNICATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE SELF- CATEGORIZATION THEORY

DOI: 10.33404/anasay.906651

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Ezgi ZENGİN DEMİRBİLEK*

ÖZ

Benlik sunumu kavramı son dönemde özellikle sosyoloji, psikoloji ve iletişim bilimleri alanlarında sıklıkla çalışılan konular arasında yer almaktadır. Bu çalışmada da benlik sunumu kavramı kişilerarası iletişim bağlamında incelenmiştir.

Yapılan çalışma, Erving Goffman’ın en çok alıntılanan metinlerinden Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (The Presentation of Self in Everyday Life) çalışması özelinde benlik, benlik sunumu ve insan doğası kavrayışlarına derinlemesine bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle benlik ve benlik kuramcıları değerlendirilmiş, ardından Erving Goffman’ın ku-

1- Makale Geliş Tarihi: 31. 03. 2021 Makale Kabul Tarihi: 09. 05. 2021

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0002-4529-0246>

ramsal çerçevesi tanıtılarak benlik sunumu kavramı açıklanmış ve kavramların birbirleri ile olan ilişkisine değinilmiştir. Son olarak Goffman'ın sunmuş olduğu kuramın kişilerarası iletişime etkisi üzerinden bir tartışma yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sembolik Etkileşim, Erving Goffman, Benlik Sunumu, Kişilerarası İletişim

ABSTRACT

The concept of self-presentation is among the topics that have been studied frequently, especially in the fields of sociology, psychology and communication sciences. In this study, the concept of self-presentation was examined in the context of interpersonal communication.

The study aims to make an in-depth evaluation of the self, self presentation and conceptions of human nature in the context of Erving Goffman's most cited texts, The Presentation of Self in Everyday Life. In this context, firstly, self and self theorists were evaluated, then the concept of self presentation was explained by introducing Erving Goffman's theoretical framework and the relationship between the concepts was mentioned. In this context, firstly, self and self theorists were evaluated, then the concept of self presentation was explained by introducing Erving Goffman's theoretical framework and the relationship between the concepts was mentioned. Finally, a discussion was conducted on the effect of the theory that Goffman presented on interpersonal communication.

Keywords: Symbolic Interaction, Erving Goffman, Self Presentation, Interpersonal Communication.

1. Giriş

İnsan, tarih sahnesine ilk adım attığı andan itibaren içinde bulunduğu dünyayı anlamaya ve anlamlandırdığı dünyaya uygun davranışlar geliştirmeye çabalamaktadır. Bu geliştirilen davranışlar ise bireyin yaşamı boyunca sürekli olarak devam etmektedir. Birey bu süreçte, hem kendisini ve çevresini algılamaya çalışmakta hem de kendisi ile çevresi arasında uyum yakalamaya çabalamaktadır. Bu uyum ne kadar sağlanırsa birey de kendisini o kadar başarılı ve mutlu hisseder.

Doktora çalışmasında “mikrososyoloji” olarak adlandırılan bir yaklaşım çalışan Erving Goffman da, iletişimin bireyler arası toplumbilim kuramını açıklamayı amaçlamıştır. Bu amaçla günlük hayatın “sıradan” olarak adlandırılabilir etkileşimleriyle ilgilenmiş ve bireylerin gündelik görüşmelerine odakla-

narak; dünyayı toplumsal rollerin dağıtıldığı bir tiyatro sahnesine benzetmiştir (Lazar, 2009, s. 44).

Ona göre benlik (self), bireyin kişiliğine ilişkin kanıları ve kendini algılayış tarzıdır. İnsanların çevresindekilere güzel görünmek, iyi izlenim bırakmak için sergiledikleri davranışlar ise izlenim yönetimi ya da benlik sunumu kavramlarıyla açıklanmaktadır.

Benlik sunumu, başkalarının kişiyle ilgili izlenimlerini belirlemek ve biçimlendirmek için yapılan bilinçli/bilinçsiz faaliyetlerdir. Benlik sunumu için bireyler genellikle kendilerine uygun bir imaj oluşturmakta ve oluşturulan bu imaj belirli bir kimlik yaratmada, toplumsal etkileşimi kolaylaştırmada, maddi ve toplumsal ödüller kazandırmada olumlu etkiye sahiptir. Benlik sunumunda oluşturulmaya çalışılan veya açığa çıkartılan imaj, iş yaşamında veya toplumsal ilişkilerde olduğu kadar kişilerarası ilişkilerde de sıklıkla kullanılmaktadır.

Bu kapsamda çalışma, genel hatları itibariyle Erving Goffman'ın "Benlik Sunumu" ve "Dramaturji Kuramı" ekseninde kişilerarası iletişimi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Makale temel olarak üç kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde benlik kavramı ve benlik kuramcılarının benlik ile ilgili görüşlerine yer verilmiş, ardından çalışmanın ana kuramcısı olan Erving Goffman'ın "Benlik Sunumu" kuramı açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise günlük yaşamda benlik sunumlarının kişilerarası iletişim temelinde tartışması yapılmıştır. Goffman'ın kuramını ve kavramlarını kişilerarası iletişim bağlamında açıklamaya çalışan bu makalede konuyla ilgili eserlere ve makalelere başvurulmuştur.

1.1. Benlik (Self) Kavramı ve Benlik Kuramcıları

Kişiliğin temel özelliklerini taşıyan "ben" veya "benlik" kavramı ile kişilik arasında yapısal ve gelişme açısından kesin bir sınır çizmek mümkün değildir. Çünkü kişilik ve benlik iç içe olmakla beraber, benlik kişilikten farklı özellikler taşımaktadır (Ertürk, 2017, s. 122). Birey, kişiliğinin dışı yansımasını bilemeyebilir; ancak benlik, bireyin kendi kişiliğine ilişkin kanılarının toplamı, kendini tanıma ve değerlendirme biçimi (Köknel, 1987, s. 139) olarak tanımlanmaktadır.

Benlik kavramı ile birey, kendisi dışındakilerden ayrılarak kendine özel bir alan yaratmaktadır. Bu sebeple kişi, bu alanı sosyal etkileşim içerisinde konumlandırmak, geliştirmek ve korumak için daha fazla çaba sarf etmektedir.

Araştırmacılar benliğin; (a) bireyin kendisi hakkında bildikleri, (b) başkalarının kişiye ilişkin görüşlerinden kişiye yansıyanlar ve (c) kişinin gelecekte olmak istediğine ilişkin değerlendirmeler olmak üzere üç yapıdan meydana geldiğini söylemektedir (Kulga, 2014, s. 60).

Baymur'a (1989, s. 269) göre benlik, bireyin içinde onu gözetleyen, değerlendiren, yargılayan ve davranışlarını düzene sokup yöneten güçtür. Kendisini değerlendirmesi neticesinde davranışlarını şekillendiren birey, eğer benliğini geliştirirse kendisine olan güveni ve mutluluğu artar. Bu sebeple benlik, bireyin kendini tanıma ve değerlendirme biçimi (Ertürk, 2017, s. 126) olarak da ifade edilmektedir. Bireyin benliğini tanıması ise; "ben kimim?, amacım ne?, neler yapabilirim?, nelere inanıp nelere bağlanabilirim?" sorularına yanıt bulması ile olmaktadır. İnsanın iç varlığını oluşturan benliğin keşfedilmesi için bireyin kendisine bu soruları sorması, diğer kişilerden kendisi ile ilgili aldığı ipuçlarını değerlendirmesi, duygularının farkına varması ve kendine dair çıkarımlar yapabilmesi gerekmektedir.

Aynı zamanda bilişsel bir kavram olan benlik, bireyin yaşamına rehberlik etmekte ve ona yön vermektedir. Diğer bir ifadeyle benlik, bireyin deneyimleri üzerine kuruludur. Bazen bireyin olmasını istediği ve bazen de olmaktan korktuğu mevcudiyeti ile mevcut davranışı şekillendirerek canlandırmaktadır.

Bireyin benliği; kendi benliğini geliştirmesi, onu keşfetmesi, yeniden yaratması, ifade etmesi, benliğinin sorumluluğunu alması, onunla mutlu olması, hatta kimi zaman ondan utanması gibi pek çok yapının bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Dolayısıyla benliğin oluşmasında hem kişisel hem de sosyal kimlikler etkili olmaktadır. Bu kapsamda benliğin özelliklerini sıraladığımızda (Kulga, 2014, s. 81-84):

- Benlik, hareket halindedir.
- Benlik, kişinin davranışlarını dengeler ve kişiye rehberlik eder.
- Benlik, kişiye sürekli gelişimi telkin eder.
- Benlik, pozitiflik arama bilgi işlemcisidir.
- Benlik, kişinin davranışlarındaki tutarlılığı muhafaza eder.

Benliğin bilinen, bilinmeyen; saklı kalmış veya tamamen bilinmeyen yönleri vardır. Literatürde Johari Penceresi olarak adlandırılan bu model, kendimiz de dâhil olmak üzere çevremizdeki insanların neden birbirinden farklı benlik ve kişilik özelliklerine sahip olduğuna ışık tutmaktadır. Joseph Luft ve Harry Ing-

ram tarafından geliştirilen modelde, her biri bireyin duygu, düşünce, davranış, ihtiyaç ve tercihlerine işaret eden dört pencere bulunmaktadır (Uysal, 2003, s. 137). Bireyin hangi pencerede olduğu çevresiyle kuracağı iletişimi etkilemektedir (Bkz. Tablo1).

Tablo1. Johari Penceresi (Ertürk, 2017, s. 189)

Açık Alan (Pencere) Bireyin kendisi ve başkaları tarafından bilinen benliği	Kör Alan (Pencere) Bireyin kendisinin bilmediği ancak başkalarının bildiği benlik
Gizli Alan (Pencere) Bireyin kendisinin bildiği ancak başkalarının bilmediği benlik	Bilinmeyen Alan (Pencere) Bireyin de başkalarının da bilmediği alan

Bu pencereleri kısaca açıklamak gerekirse;

Açık Alan: Bireyin hem kendisi hem de başkaları tarafından bilinen yönleri vardır. Kişi, kendisi hakkında bildiği tutumları, duyguları, davranışları, güdüleri, istekleri ve düşünceleri başkaları ile paylaşarak iletişimini diğer insanlara açar. Açık pencerenin geniş olması durumunda kişilerarası iletişimin yeterli, doğal ve olumlu olması muhtemeldir (Ertürk, 2017, s. 189). Bu tarz ilişkilerde kişi, korumacı davranışlara gerek duymayıp açık benlik sergilediği müddetçe çatışma düzeyi minimumdur. Sağlıklı iletişim sürecinin olması için geliştirilmesi ve genişletilmesi gereken en önemli alandır.

Kör Alan: Bu alanda bireyin kendisi tarafından bilinmeyen; fakat başkaları tarafından bilinen yönleri bulunmaktadır. Birey bir nevi bu özelliklerine kördür. Kişi, bu özelliklerinin farkında olmadığı için istemeden başkalarını incitebilir. Bu sebeple kör alan potansiyel bir çatışma kaynağıdır. Kaygılar, korkular, kıskançlık ve kişinin bilinçli olarak diğerleri ile paylaşmak istemediği özellikler bu alanda yer almaktadır. Kör alanı geniş olan bireyler bencil, savunmacı ve empati yetenekleri zayıftır. Çevresi ile olan ilişkisinde karşıdaki kişilerin duygu ve düşüncelerini önemsemeyen bu kişiler kendi hatalarını görmek istemedikleri için kapalı iletişim sergilemektedir (Ertürk, 2017, s. 190). Fakat bireyin kör alanı aydınlatılırsa; daha önce tanınan insandan farklı bir insanla karşılaşılır. Çünkü herhangi bir davranışın neden yapıldığı bu alanda saklıdır. Hiyerarşik yapıyı benimseyen, baskın ve otoriter kişilerin kör alanları geniştir (Koca, 2016, s. 38).

Gizli Alan: Bireyin kendisinin bildiği; ancak başkaları tarafından bilinmeyen gizli benlik (hidden self) yapısı söz konusudur. Bu alan sırlar penceresi ola-

rak da bilinmektedir. Etkileşim süresince diğ erinin nasıl davranacağı hususunda çıkarımda bulunulamayacağı için bu bölge potansiyel bir çatışma kaynağıdır. Gizli alanı geniş olan bireyler diğ erleri ile ilişkilerinde sıklıkla kaygı ve korku içerisindedirler. Bu özelliklere sahip insanlarla çoğu zaman iletişim kurulması zordur. Dolayısıyla kişilerarası ilişkilerde güven inş asının yüksek olması için gizli alanın mümkün olduğu kadar dar olması gerekmektedir (Koçel, 2010, s. 511).

Bilinmeyen Alan: Keş fedilmemiş benlik bölgesidir. Bireyin hem kendisinin hem de başkaları tarafından bilinmeyen özelliklerinin yer aldığı bu alan kapalı bir kutu gibidir. Bilinmeyen alanda bireyin keş fedilmemiş yetenekleri, potansiyeli, korkuları ve kaygıları yer alabilir (Yıldız, 2014, s. 314). Aynı zamanda bu kişiler kendini yeterince tanıyamamış, duygu, düşünce ve davranışlarını keş fedememiş kişilerdir. Bu sebeple bilinmeyen alanın geniş olduğu ilişkiler çoğunlukla sorunludur. O halde etkili bir iletişim ortamı için “açık alan”ın genişletilmesi “bilinmeyen alanın” da daraltılması gerekmektedir.

Benlik hakkında farklı yaklaşımlar ve kavramsallaştırmalar bulunmasına rağmen esasen kuramlar tarafından benlik benzer şekillerde açıklanmıştır. Psikanalitik kuram, insanı iç güdüleri doğrultusunda sürekli itilen bir varlık olarak; davranışçı kuram ise çevresel koşulların bir sonucu şeklinde görmektedir (Ertürk, 2017, s. 125). İnsan doğ asının sürekli mutluluk aradığı ve bunun için bilinçli seçimler yaptığı üzerinde duran benlik yaklaşımı kuramcılarına göre de yaşamdan haz alma kalıtımsal olarak tüm insanlarda vardır. Bu noktada benlik kuramcıları ve benlik yaklaşımları üzerinde kısaca durulmasında fayda görülmektedir.

Bebeklikten itibaren bireyin kendi bedenini diğ er bedenlerden ayırt etmesiyle başlayan benlik süreci, ilerleyen dönemlerde yeni sosyal roller üstlenilmesiyle birlikte gelişmekte ve değişmektedir. Bebekken kişilerin kendilerinin nasıl farkında olduğu üzerine bir çalışması olan Jacques Lacan'a göre “Ayna Evresi”, çocuğun altıncı ayından itibaren bir aynayla karşılaşması ve aynada kendi görüntüsünü görüp bedenini fark etmesiyle birlikte başlayan süreçtir. Aynada görüntüsünü gören bebek, “öteki”nin aynada gördüğü görüntüsünün kendi görüntüsü olduğunu onaylamasını istemektedir (Rigel, N., Batuş, G., Yücedoğ an, G., Çoban, B. 2005, s. 282). Bu an itibariyle “ego” yani “ben” kavramı çocuğun zihninde şekillenmeye başlamaktadır (Özmen, 2002). Dolayısıyla “Öteki”nin varlığı insanın kendini tanımlamasını sağlar. Yani dünya, “öteki”nin dili

ile anlamlandırılmaktadır. Bu dil aynı zamanda bilinçdışının da dilidir. Lacan'ın "ayna evresi" olarak adlandırdığı bu kuram insanın benlik durumunu, "öteki"nin varlığı ile konumlandırmaktadır.

Carl Rogers'ın benlik kuramı, insanın davranış ve düşüncelerinin istenmeyenden istenene doğru makul ve bilinçli bir şekilde ilerlemekte olduğunu savunmaktadır. Ona göre bireyler sadece tek bir güç ile motive olmaktadır. "Gerçekleştirme eğilimi" adı verilen bu güç, organizmanın kendisini sürekli geliştirmesi, değiştirmesi ve zenginleştirmesi için doğuştan gelmektedir ve insan doğası sürekli olarak mutluluk aramaktadır. Rogers'a göre benlik kavramı benlik imajı, ideal benlik ve benlik saygısı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Benlik imajı, bireyin kendisi ile ilgili duygu ve düşüncelerini içererek kendisini nasıl gördüğüdür. Benlik imajı gerçek olmalıdır. Diğer bir ifadeyle hayal edilen ve gerçek arasında uyumsuzluk olmamalıdır. İmaj, aile ve sosyal ön yargı kalıntılarından soyutlanamaz (Aslan, 1992, s. 11). İdeal benlik, bireyin nasıl olmak istediği ile ilgilidir. Olmak istediğimiz benliğimiz ile olduğumuz benlik arasında büyük bir fark olmamalıdır. Benlik saygısı ise, ideal benlik ve benlik imajı arasında bireyde oluşan duygulardır. İdeal benlik ve gerçek benlik arasında fark ne derece az ise doyum o kadar yüksektir (İnanç, Y. B., Yerlikaya E. E., 2011, s. 302).

Cüceloğlu'na göre (2010, 428) herkes olumlu bir benlik geliştirme çabasındadır. Çünkü olumlu benlik bilinci geliştirmemizin ön şartı koşulsuz sevgidir. Yaptığımız herhangi bir davranış yanlış olabilir ve bu davranış için cezalandırılabiliriz. Ancak bizler ne yaparsak yapalım sevmeye ve saygı görülmeye değer varlıklarız. Koşulsuz sevgiye sahip olan ve koşulsuz sevgi ile büyüyen insanların benlik anlayışları da güçlü olur.

Heinz Kohut'un geliştirmiş olduğu "Kendilik Psikolojisi Kuramı"na göre ise, kendiliğin gelişimi için kendilik nesnesi olarak adlandırılan diğer insanlara gereksinim vardır (Ertürk, 2017, s. 125). Kohut kuramı ilk ortaya atıldığında, kendiliği (self) benlik (ego) içerisinde yer alan bir kendilik sunumu (self presentation) olarak kişinin zihnindeki imgeler bütünü ve kendini algılayış biçimi şeklinde düşünülmüştür (Özen, 2014). Ona göre kişilik toplum bilime ait bir kavramdır ve "Kendilik kişinin iç yaşantısına yakın psikanalitik bir soyutlama olarak ruhsal aygıtın içeriğidir" (Ertürk, 2017, s. 126).

Abraham Maslow'un kuramında da Rogers'ın kuramında olduğu gibi benlik bilinci önemli yer tutmaktadır. Çünkü benlik bilinci kavramı özünde

farkındalık kavramını oluşturmakta ve bireyin davranışlarına yön vermektedir. Çoğumuzun da bildiği üzere Maslow, insan davranışlarının oluşmasında ve kendiliğın gelişmesinde fizyolojik, güvenlik, sevgi ve ait olma, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olmak üzere beş temel ihtiyaç olduğunu söylemektedir. Bu gereksinimlerin doyurulmasında önemli olan en temel gereksinimden üste doğru gidilmesidir. Maslow'a göre kendini gerçekleştirmiş insanlar; yaratıcı, mizah yönü kuvvetli ve felsefi düşünebilen, empati yetenekleri gelişmiş, yaşamı son derece anlamlı gören, düşünce ve davranışları içten, hayata nesnel bakabilen, sorunlara çözüm üretebilen, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul edebilen, dürüst ve belki de en önemlisi yaşamın getirdiği olayları tam olarak yaşayarak anlamlandıran kişilerdir.

Kişinin benliğinin ötekilerle alışveriş yoluyla geliştiğini belirten Charles Coley ise; “benlik ve toplum ikiz kız kardeşlerdir” demektedir (Kulga, 2014, s. 91). Çünkü ona göre benlik, bireyin öteki ile alışveriş yoluyla gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle iletişim yoluyla açığa çıkmaktadır. Toplumsal sürecin ortaya çıkması için kişinin öncelikle kendinin farkında olması gerekir, en son karşısındaki kişinin kendisi hakkında ne düşündüğünü tasavvur edebilir. Bu süreci Coley'in verdiği bir örnek üzerinden açıkladığımızda (Coser, 2008, s. 272):

“Yeni bir şapkası olan Alice ve yeni kıyafetler almış Angela'nın karşılaşmasını hayal edelim...”

- Yalnızca kendi benliğinin kurucusu bir Alice vardır.
- Alice'nin kendi ile ilgili düşünceleri vardır: “ben bu şapka ile diğerlerinden farklı olurum.”
- Alice'nin Angela'nın onun hakkındaki düşünceleri ile ilgili düşüncesi vardır: “Angela benim bu şapka ile güzel olduğumu düşünür.”
- Alice'nin Angela'nın kendisi ile ilgili ne düşündüğü konusunda fikri vardır: “Alice kendisini o şapka ile mükemmel hisseder ve kendisiyle gurur duyar.”
- Angela'nın Alice'nin kendisi ile ilgili ne düşündüğü konusunda fikri vardır

Örnekte de görüldüğü üzere benlik, bir kişinin zihnine yansıdığı sürece, iletişimsel alışverişin toplumsal sürecinde meydana gelmektedir.

Son olarak sembolik etkileşimci olan George Herbert Mead kuramında, benliğin doğuştan kazanılan bir kavram değil; sonradan edinilen bir kavram ol-

duğuna vurgu yaparak benliğin oluşum aşamasında çevrenin önemi üzerinde durmaktadır. Mead'a göre; toplumdan ayrı bir iletişim, benlik ve benlik bilinci düşünülemez. Çünkü bireyin benliği toplumsal etkileşim sürecinde gelişmektedir (Wallence, R. A., Wolf, A., 2012, s. 441-442). Örneğin: Erken yaşta ki çocukların oyun oynama esnasında anlamlı semboller kullanma yetisi çok fazla gelişmiş değildir. Ancak yaşları ilerledikçe ve gelişimlerini tamamladıkça oyunda başkasının rollerini üstlendikleri görülmektedir. Kimi zaman öğretmen, kimi zaman doktor, kimi zaman da polis olarak kendilerini ötekinin yerine koyarlar. Bu kapsamda Mead, benliğin gelişiminde sembollerin etkin olduğunu söylemektedir. Örneğin: Üstlenilen roller, jestler ve mimikler bireyin benliğini oluşturmaktadır.

Mead, aynı zamanda benliğin “rol” temelli olduğunu ifade etmektedir. Çünkü birey çocukluktan itibaren yavaş yavaş kendisini ötekinin yerine koyarak kendi yeteneğini başkasının bakış açısıyla canlandırma yetisi kazanmaktadır (Weeks, M., Tomley, S., Yuill, C. Thorpe, C., Todd, M., Hobbs, M., 2016, s. 177). Bu sebeple birey, başkalarının kendileri ile ilgili ne düşündüğünü kendilerine gösterilen tutum ve davranışlar ışığında değerlendirmekte, bu sayede de öz bilincine ulaşarak toplumsal bir benlik elde etmektedir (Öner, 1987, s. 71).

1.2. Erving Goffman’ın Benlik Sunumu Kuramı

Sembolik Etkileşimin en önemli kuramcılarında biri olan Erving Goffman, kuramına ilişkin çalışmalarında özellikle Cooley ve Dewey’in yaklaşımlarından oldukça etkilenmiş ve bu kapsamda “Toplumsal Benlik Kuramı” nı önermiştir (Lazar, 2009, s. 44). Goffman, “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (Self Presentation of Self in Everyday Life)” adlı eserinde bireylerin günlük hayatta çok fazla performans sergilediklerini, bu performansların her birinde benimsedikleri roller çerçevesinde taktiklere başvurduklarını iddia etmiştir. Bu kapsamda da bireylerin benliklerini sunuş biçimlerini parklarda, caddelerde, akıl hastanelerinde, dans salonlarında ve yüz yüze ilişkilerin gerçekleştiği diğer alanlarda incelemiştir.

Goffman’ın teorik amacı, yüz yüze iletişimin yapısını tanımlamaya ve anlamlandırmaya yönelik zemin oluşturmaktır. Goffman, yaklaşımında özellikle günlük hayatta kurulan etkileşim süreçlerinin nasıl yapılandığını ele alarak kimliğin ortama ve sosyal kurallara göre icra edildiğini ileri sürmüştür. Ona göre bireyler, sosyal etkileşim esnasında kendilerini daha sosyal ve cazip gösterebilmek için benlik sunumlarını diğerlerinin kabul edebileceği biçimde gerçek-

leştirmektedir. Bu sebeple Goffman'ın sahne önü ve sahne arkası olarak ortaya attığı kavramsal fikirler, bireylerin grup içerisinde ve yalnız kaldıklarında meydana gelen etkileşimlerini sorgulamayı beraberinde getirmiştir.

İnsanların en önemli özelliği, günlük yaşam rutinlerinde ne kadar usta olduklarını diğerlerine göstermektedir. Goffman, “izlenim yönetimi”ni; bireyin diğerlerinin kendisi ile ilgili algılarını etkilemeyi hedefleyen davranışlar olarak tanımlamaktadır. Goffman'a göre, kurumsal ve toplumsal yaşam tıpkı sahnede oynanan bir tiyatro oyununa benzemektedir ve Goffman bu yaklaşımı “dramaturjik model” olarak adlandırmaktadır. O, kuramında toplumsal yapıyı bir tiyatro sahnesi gibi değerlendirirken bir bütün halinde değil, bireylerin kişilerarası etkileşimleri içerisinde değerlendirmektedir. Bu bağlamda Goffman etkileşimi, fiziksel varlıkları ve bir olay sırasında birbirlerinin hareketleri üzerinde karşılıklı etkileri (Goffman, 2014, s. 28) şeklinde ifade etmektedir.

Goffman, geliştirmiş olduğu stratejilerle kişilerin sosyal beklentilere karşılık verebilmek için seçici bir formda kendilerini sunduklarını ve sahne önünde davranışlarını aktif olarak şekillendirdiğini savunmaktadır. Bununla beraber ona göre; günlük yaşamda benlik sunumu tamamen bireyin kontrolü altında değildir. Bireylerin günlük yaşamlarında sundukları benlikler bilinçli ve bilinçsiz olarak üretilen sosyal ifadelerle ilişkilidir (Goffman, s. 2014).

Onun sahne önü olarak ifade ettiği kavram, aktörün performansını ciddiyetle sergilediği ve seyirci tarafından gözlemlenen her şeydir. Birey, sahne önünde rolünü ciddiyetle yapar. Diğer bir ifadeyle doğaçlamadan kaçınır. Sahne arkasında ise, artık aktörlerin performanslarını sergilemelerine gerek yoktur; “kendileri” olabilir ve burada kendi özel hayatlarına dönerek rahatça hareket edebilirler. Aynı zamanda sahne önünde kullanacakları malzemeleri de sahne arkasında hazırlarlar. Diğer bir deyişle sahne arkasını kameranın çekmediği yer ya da kulis olarak düşünebiliriz. İnsanlar sahne arkasında rahatlamakta, günlük hayatta içine attıkları duygu ve davranış biçimlerini rahatlıkla açığa çıkartabilmektedir. Bu sebeple Goffman, bireyin sahne önündeki rutini esnasında ideal benliğini sergilediğini söylemektedir. Ancak oyuncu bunu yaparken kendisi ile ilişkilendiremediği gerçekleri ve dürtüleri saklama eğilimindedir. Dolayısıyla birey, günlük yaşamında pek çok rutine sahip olmasına rağmen o an çok önemlisi gibi rol yapmaktadır. Örneğin: Bir doktor düşünelim... Günlük yaşamında eş, anne, sevgili, amatör şair veya profesyonel bir tenisçi olabilir, fakat muayenehanesine doktor rolünü oynamak zorundadır (Poloma, 1993, s. 203-204).

Bireyin gerçek benliğine büründüğü alan olan sahne arkasının tanınması da söz konusu izleyiciye bağlıdır. Söz gelimi bir yöneticinin yoğun geçen bir iş gününde ceketini ve kravatını çıkartıp sekreterin önünde ayağını masaya uzatarak kahve içmesi onun için en özel anlardan biri olabilir. Bunu sekreterin önünde rahatlıkla yapan ve sahne arkasını sekreterin gözlemlemesine izin veren yönetici az sonra toplantı odasında bu davranışı yapmaz.

Goffman, geliştirdiği stratejiler ile bireyin çevresindeki beklentilere göre benliğini sunduğunu ve sahne önündeki performanslarını şekillendirdiğini söylemektedir. Çünkü insan olmanın temel özelliği diğerlerine günlük hayatın rutinlerinde ne kadar başarılı ve profesyonel olduğunu göstermektir. Her birey günlük hayatında performanslarına göre değerlendirilmekte, sahne önünde seyircilere karşı sergilediği performansı sırasında da diğerlerini izlemekte ve diğerleri tarafından izlenmektedir. Bu performanslar oyuncu ve izleyici arasında oluşan bir sosyal ilişkiyi gerekli kılmaktadır (Ertürk & Eray, 2016, s. 17) Goffman'a göre her sahne değişiminde bireyin üstlenmiş olduğu roller de değişmektedir. Örneğin: Bir öğretim üyesinin rolü öğrencilerin karşısında belirli şekillerde davranmayı gerektirir. Aynı öğretim üyesi günlük rutinde birden fazla rol üstlenebilir. Evde ebeveyn veya eş, arkadaş ortamında arkadaş, mağazada müşteri rollerinde bulunabilir.

1.3. Kişilerarası İletişim Bağlamında Günlük Yaşamda Benlik Sunumları

Günlük yaşamlarında bireyler, onlarca benlik sunumu gerçekleştirmektedirler. Bu durumda da her bir bireyin kontrollü şizofreni olduğunu iddia etmek mümkündür. Örneğin: Birey bir hayal kurar ve bunu gerçekleştirmek için iş yerinde saldırgan, evde ise uslu bir çocuk benliği sunabilir. Dolayısıyla her birey içinde bulunduğu duruma ve şartlara göre benliklerini sergilemektedir. Bu ise aslında gerçeklerin sunumudur. Bireyin benliğini sunuş şekli günlük hayatında kurmuş olduğu diyalog, iletişim veya davranışla açığa çıkmaktadır (Anık, 2007, s. 90).

Goffman'ın benlik sunumu kavramı kişinin yüz yüze iletişim esnasında kendisini nasıl değerlendirdiği, kendini nasıl sunduğu ve bunun için nasıl stratejiler geliştirdiğini açıklamaktadır. Bireyin öteki ile karşılaşmasında verdiği veya vermek istediği; ancak başkaları tarafından fark edilen/edilmeyen izlenimler benlik sunum stratejilerine ve kişiye göre değişmektedir. Kişilerarası iletişimin etkin bir şekilde gerçekleşmesi için bireyin gerçek benliği ile ideal benliği

arasındaki farkın minimum düzeyde olması gerekmektedir. Eğer birey gerçek benliği ile mi yoksa ideal benliği ile mi hareket edeceğini bilmiyorsa diğerleri ile olan iletişimde çatışma çıkması muhtemeldir.

Erving Goffman, benlik sunumu yaklaşımında sosyal etkileşimin özne ve ötekinin ötesinde; aile, din, eğitim vb. diğer sosyal alanlarda değerlendirilen ayrı bir kurumsal ve sosyal düzeni ifade ettiğini söylemektedir. Çünkü Goffman'ın kuramını geliştirirken yapmış olduğu gözlemlere göre insanlar, geniş bir toplumda diğer insanlarla birlikte yemek yemek, dua etmek, oynamak ve eğlenmek gibi birçok gruba dâhil olma eğilimindedir. Dâhil oldukları gruplarda da diğer grup üyelerinin kendisine karşı davranışlarını kontrol etmek için öncelikle onların izlenimlerini yönetme biçimlerini gözlemlemekte, ardından diğerlerinin kendisine karşı algılarını etkilemek amacıyla benlik sunumunu gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda bireyin içinde bulunduğu sosyal ortamda olumlu bir izlenim oluşturabilmesi diğerlerinin onun sergilediği davranışlara nasıl tepkiler vereceğini kestirebilme ve duruma uygun roller üstlenebilme kapasitesine bağlıdır.

Benliğin gelişmesinde kişilerarası iletişimin çok önemli olduğunu söyleyen Baymur (1984, s. 268), çevremizdeki insanların benlik gelişiminde oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Çünkü benlik sunumu, bireylerin diğerleri ile iletişim kurarken kendisine ilişkin algı ve izlenimleri, bilinçli veya bilinçsiz olarak kullandığı iletişimsel taktikler aracılığıyla yönetebilmesi ve muhatabında kendisi ile ilgili, istendik imajı yaratma eğilimidir (Armağan, 2013, s. 82). O halde birey, sahne önünde izleyicilere karşı benlik sunumunu gerçekleştirirken onları etkileme amacı taşımakta ve rolünü bu gerçeğe uygun olarak sergilemektedir.

İnsanlar gerek iş yaşamlarında gerekse sosyal yaşamlarında hayatları boyunca diğerlerinde bıraktıkları izlenim ile ilgilenirler ve asıl amaçları iyi bir izlenim bırakabilmektir. Bireyler bu amaçla tutarlı ve düzenli etkileşime girmekte, etkileşimde sürekliliği yakalayabilmek için de benlik sunumlarını onları etkileyebilecek düzeyde gerçekleştirmekte ve diğerlerinin ortaya koydukları izlenimleri etkili bir şekilde algılayabilme gayreti içerisinde girmektedir. Söz edilen durum bireyin sosyal becerisi ile ilgilidir. Diğer bir deyişle bireyin kendi davranışlarını düzenlemesi ve kontrol edebilme kabiliyeti kişilerarası iletişimin ön koşuludur.

Günlük yaşamlarında belirli toplumsal kimlik oluşturamayan bireylerin sosyal etkileşimlerinde başarılı olduğu söylenemez. Çünkü çevresindeki insan-

ların kişilikleri, yetenekleri, benlikleri vb. hakkında bilgi sahibi olmayan bireyler anlamlı ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır. İlişkide bulunulan diğer insanların izlenimlerini dikkate almak kişilerarası iletişim bağlamında uyumlu ve anlamlı bir davranıştır.

SONUÇ

İnsanlar ve sergiledikleri davranışlar oldukça kompleks bir yapıya sahiptir. Bu karmaşıklık her bir bireyin farklı sosyal yaşantısı, kişiliği, kültürü ve beden yapısı olmasından kaynaklanmaktadır. Kişiler arasında her ne kadar farklılık bulunsa da birey doğduğu andan itibaren onu hayatta tutmaya çalışan, koruyan ve varlığını devam ettirmesini sağlayan ruhsal kaynaklar bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel konusunu oluşturan benlik kavramı da, bireylerin ruhsal yapısının bir parçasını oluşturmaktadır. Çünkü benlik, bireylerin yemesinden içmesine, sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine; sevme, paylaşma, kendini gerçekleştirme ve saygı görme ihtiyacının karşılanmasına kadar ona yol göstermekte, aynı zamanda bilişsel bir yapı olarak bireyin kendini keşfetmesine ve sahip olduğu güçleri en etkin şekilde kullanmasına aracılık etmektedir. Her bireyde doğduğu andan itibaren var olan bu yapı, bireylerin algılama ve anlamlandırma kabiliyetlerine göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu yeteneğin bireyden bireye farklılık göstermesinin olasılık dâhilinde olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmada bireylerin günlük yaşamda sergilemiş oldukları benlik sunumları literatürde yer alan makale ve eserlerden yola çıkılarak kişilerarası iletişim bağlamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bireyler, günlük yaşamlarında sahne önünde izleyicilere karşı sergiledikleri her bir rolü/performansı en iyi şekilde oynamak ve diğerlerini oynadıkları role inandırma gayretindedir.

Bireylerin benlik gelişimleri, iyi bir gözlem ve taklit edebilme yeteneği ile de ilintilidir. Çocuklukta akranlarla oyun oynama esnasında üstlenilen rolün en iyi şekilde oynanması ile başlayan süreç hayat boyu devam etmektedir. Bu sebeple benlik gelişimi psikolojik ve sosyolojik etmenlere bağlı olmakla birlikte aslında iletişim becerileri ile daha fazla ilişkilidir.

Çalışma hayatında bireyler içinde buldukları duruma ve sahip oldukları mevkilere uygun olan rolleri sergileme eğilimindedirler. Söz konusu kişilerin statüleri ve muhatap oldukları kişi sayısı arttıkça profesyonel benlik sunumları da gelişmektedir. Bu durum her ne kadar statüye bağlı gibi görünse de bireyin

öğrenme ve taklit edebilme yeteneğine daha fazla bağlıdır. Birey öncelikle çevresindekileri gözlemlemekte ve onlardan daha iyi olabilmek için kendisine en uygun rolü seçmektedir.

Ayrıca günlük yaşamlarında etkileşim içinde bulunulan kişi sayısı azaldıkça inandırıcılık gücü düşük ve sıradan benlik sunumları sergilenme eğilimine gidilmektedir. Bu durum muhtemelen bireyin toplumda sahip olduğu rollerin az olması ile ilgilidir. Çünkü bireyin kendini ispat etme ve diğerleri ile iletişime geçme fırsatı yeterli çeşitlilikte bulunmuyorsa sergileyeceği performans sayısı da az olacaktır. Dolayısıyla birey, ne kadar farklı ortamda bulunuyorsa, o denli çeşitli benlikler barındırmakta ve bunlara uygun olarak da benlik sunumu gerçekleştirmektedir.

Aynı zamanda bireylerin benlik sunumlarında onlara yardımcı olan birtakım faktörler bulunmaktadır. Bunlar bireylerin sahip oldukları rollere ilişkin unsurlardır. Örneğin: Doktorların stetoskopları, Fotoğrafçıların fotoğraf makineleri, Öğretmenlerin beyaz önlükleri, Yöneticilerin giyimleri, Dişçilerin muayenehaneleri... Bireyler benlik sunumlarını ne kadar profesyonel sergilerlerse sergilesinler, benlik sunumunda bireye destek olacak bu faktörlerin eksikliği kişilerarası iletişimde sorun teşkil edecektir.

Sonuç olarak bireylerin benlik sunumları insanlarda etkileşime girdikçe açığa çıkmaktadır. Bireylerin sürekli bir şekilde diğerleri ile iletişim ve etkileşimi zorunlu kılan rutinleri, toplumsal biçimlerin oluşmasında etkili olmaktadır. Bu tür rutinlerin değerlendirilmesi bireylerin ve toplumun iletişim şekillerini yorumlamaya olanak tanımaktadır. Söz konusu tanıma, iletişim disiplinin sorgulandığı pek çok kişilerarası konuya da ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anık, C. (2007). İnsan İlişkileri Etkileşimi ve İlişki Yönetimi. Sendikacılık ve İnsan İlişkileri Semineri, *Memur Sendikaları Konfederasyonu*: Ankara.
- Armağan, A. (2013). Gençlerin Sanal Alanı Kullanım Tercihleri ve Kendilerini Sunum Taktikleri: Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*. 6/27, 78-92.
- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4, 7-14.
- Baymur, F. (1989). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Coser, L. A. (2008). *Masters of Sociological Thought Ideas in Historical and Social Context/Sosyolojik Düşüncenin Ustaları: Tarihsel ve Toplumsal Bağlamlarında Fikirler*. (H. Hülür, S. Toker, İ. Mazman Trans.) İstanbul: De Ki Basım Yayın Ltd. Şti.
- Ertürk, Y. D. (2017). *Davranışlarımız ve Biz Sosyal Psikolojik Bakış Açısıyla Kalabalık İçinde Ben Olmak*. İstanbul: Pozitif Yayıncılık.
- Ertürk, Y. D., Eray, T. E. (2016). Fenomenolojik Bir Kavram Olarak Kendilik ve Sosyal Ağlarda Kendilik Sunumu İle Narsistik Eğilimler İlişkisi: İletişim Fakültesi (İ.Ü.İ.F.) Öğrencileri Üzerine Bir Ön Çalışma. *Intermedia International e-Journal*. 3/1. 12-29.
- Giddens, A. *Sosyoloji* (Haz. G. Cemal) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (B. Cezar, Trans.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kulga, C. E. (2014). *Günlük Yaşamda Benlik Sunumları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Koca, G.Ş. (2016). *İletişimde Johari Penceresi: Hastane Yöneticileri, Hekimler ve Hemşirelerin İletişim Beceri Düzeylerinin Kişisel Açılım ve Geri Bildirim Düzeyleri Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Koçel, T. (2010). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Köknel, Ö. (1987). *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Lazar, J. (2009). *İletişim Bilimi*. Ankara: Vadi Yayınevi.
- Rigel, N., Batuş, G., Yücedoğan, G. & Çoban, B. (2005). *Kadife Karanlık*

21. *Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*. İstanbul: Su Yayınevi.

İnanç, Y. B. & Yerlikaya E. E. (2011). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi

Öner, U. (1987). *Benlik Gelişimine İlişkin Kavramlar Ergenlik Psikolojisi*. (Ed. B. Onur) Ankara: Hacettepe Taş Yayıncılık.

Özmen, E. (2002). Lacan, Ayna Evresi ve Marx. *Birikim Dergisi*. 156.

Özen, Y. (2014). Kendilik, Kendilik Algısı ve Kendilik Algısına Bağlı Psiksomatik Bozukluklara Sosyal Psikolojik Bir Bakış. *Akademik Bakış Dergisi*. 40.

Poloma, M. M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (H. Erbaş. Trans.) Ankara: Gündoğan Yayınevi.

Uysal, G. (2003). Rol Farklılaşmasının İletişime Etkisi ve Johari Penceresi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4/1. 137-148.

Yıldız, F. F. (2014). *Johari Penceresi ve Otantik Liderlik: Geri Bildirim ve Kişisel Açılım ile Kişisel Farkındalık ve İlişkilerde Şeffaflık*. . 2. Örgütsel Davranış Kongresi, (6-8 Kasım 2014). 313-322.

Wallence, R. A., Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (M. R. Ayas, Elburuz, L. Trans.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Weeks, M., Tomley, S., Yuill, C. Thorpe, C., Todd, M. & Hobbs, M. (2016). *Sosyoloji Kitabı*. (Göbekcin, T. Trans). İstanbul: Alfa Yayın-Dağıtım.

Bayram Arif KÖSE

ORTAÇAĞ ERMENİ KAYNAKLARINDA DOĞU KARADENİZ VE ÇEVRESİ

Hasan YILMAZ

DIRECT ELECTION OF THE PRESIDENT BY THE PEOPLE: THE CASE OF TURKEY

Mine KILIÇ - Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA

1928'DEN GÜNÜMÜZE KADAR TDK YAZIM KILAVUZLARINDAKİ KELİME SAYILARI ÜZERİNE

Mehmet ÖZBERK

NABOKOV'UN CİNNET ROMANINDA NARSİSTİK ÖRÜNTÜLER VE EŞ-İKİZ MOTİFİ

Ezgi ZENGİN DEMİRBİLEK

ERVING GOFFMAN'IN BENLİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE İZLENİM YÖNETİMİ VE KİŞİLERARASI İLETİŞİME ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bertuğ SAKIN - Sümeyye BÜYÜKBİRER

MANİPÜLATİF DİL ÜZERİNE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Sevde Nur ÖZER

GEÇ HİTİT DÖNEMİ KABARTMALARINDA TASVİR EDİLEN YEMEK SAHNELERİ VE BU SAHNELERDE GEÇEN BAŞLICA OBJELER

Ahmet KARABULUT

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ AÇISINDAN 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ İNCELENMESİ

Leila AFSHARI - Rabia AKARSU

AKHAIEMENİD DÖNEMİNDE YOL AĞLARI

Rıdvan KIZILKAYA

TÜRK SİYASAL HAYATINDA BİR İKNA ARACI: SEÇİM MÜZİKLERİ (1965-1995)

M. Akif KORKMAZ

ALMANYA TÜRKLERİNDE AİLE KÜLTÜRÜ

Gözde EFE

İSMET ÇETİN, TÜRK HALK HİKÂYESİLİĞİ TÜRKİYE SAHASI, NOBEL YAYINLARI, ANKARA 2020, 296 s.

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

e-ISSN 2618-6187

ISSN 2567-2001

9 772587 200005 4